

PRVÝ A ZÁROVEŇ POSLEDNÝ POKUS (Neúspešná snaha o získanie volebného mandátu Slovákm na východe Slovenska pred 115 rokmi)¹

Nadežda JURČIŠINOVÁ

Priebeh volieb do uhorského parlamentu v predvojnovom období na území obývanom Slovákm, kde kandidovali slovenskí činitelia sa neraz vyznačoval protizákonnosťou zo strany župných činiteľov, ktorí nechceli dovoliť, aby sa v ich župe dostal do parlamentu slovenský poslanec. Voľby sprevádzali rôzne machinácie, zásahy ozbrojených zložiek, protiprávne postupy a korupcia, slovenskí kandidáti a ich voliči boli prenasledovaní. Taký bol aj priebeh volieb na východe Slovenska, kde bolo slabé národné povedomie tu žijúcich Slovákov a nepriaznivé spoločensko-politické pomery na rozvíjanie aktivít v národnom duchu.

K výraznejšiemu oživeniu politického života Slovákov v tomto regióne došlo vo voľbách v roku 1906, keď sa Výkonný výbor Slovenskej národnej strany (SNS) rozhodol zaradiť na listinu kandidátov na východnom Slovensku za giraltovský okres slovenského kandidáta – statkára z Jasenovej a pokladníka dolnokubínskej Tatra banky v tom čase 39-ročného Ivana Pivku. Bol to už človek so skúsenosťami v politike, pretože sa o získanie kresla poslanca snažil aj vo voľbách v rokoch 1901 a 1905 vo volebnom okrese Dolný Kubín. Stanovenie slovenského kandidáta po prvý raz v predvojnovom období v Šariši vyplývalo aj z celkového trendu vtedajšej slovenskej politiky, keďže voľby sa stali pre jej činiteľov podnetom k zvýšeniu a rozšíreniu aktivity medzi slovenským ľudom. Tým slovenskí národní činitelia zároveň reagovali na žiadosť niektorých voličov giraltovského okresu, ako aj na výzvu navrátilcov (vysťahovalcov) zo zahraničia, ktorí akciu i finančne podporili. Termín volieb v giraltovskom okrese bol stanovený na 30. apríla 1906.

Ivan Pivko ešte pred prijatím kandidatúry realizoval v dňoch 21. a 22. apríla 1906 „prieskumnú cestu“ do niekoľkých obcí v giraltovskom okrese. V súkromí sa stretol s voličmi, prevažne so sedliakmi, sondoval tak možnosti, či v prípade kandidatúry by mohol mať úspech, či ho voliči podporia v jeho úsilí a snažil sa získať na svoju stranu tu žijúcich a volebné právo majúcich občanov. Stretol sa s voličmi v Šebastovej, Kapušanoch, Hanušovciach, Giraltovciach, Želmanovciach, Nemcovciach a inde. Na stretnutiach s potenciálnymi voličmi Pivko sľuboval, že v prípade zvolenia do uhorského parlamentu bude hájiť práva sedliakov a slovenčinu a zároveň rozdával ľuďom tlačivo s nadpisom Drahí bratia občania! a svoju brožúru o praktikách volebného boja v Uhorsku *Môj korteš*,² v ktorej opísal svoje skúsenosti z predchádzajúcich volieb v roku 1905. Po dvoch dňoch odcestoval späť na Oravu, aby vykonal potrebné práce na svojom statku a zabezpečil si potrebné listiny, s kto-

- 1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV č. 19-0058 *Multietnicita a multikonfesionalita a ich vplyv na spoločenský, politický a kultúrny vývoj okrajových oblastí v prvej polovici 20. storočia (na príklade východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi)*.
- 2 PIVKO, Ivan. *Môj korteš na voľbu dňa 26. januára 1905*. Liptovský Sv. Mikuláš : Kníhtlačiareň Klimeš a Pivko, 1905. 16 s.

rými by mohol regulárne vystupovať ako kandidát v giraltovskom okrese. Keď si svoje záležitosti vybavil, vrátil sa štyri dni pred voľbami (26. apríla 1906) späť do Šariša.

Po ceste do Giraltoviec ponavštevoval zase tých voličov, s ktorými sa skôr stretol a opätovne ich poprosil o dôveru. Tí ho však varovali, že žandári vyšetrujú a stíhajú tých občanov, s ktorými sa rozprával pri prvej návšteve a že hľadajú aj jeho, lebo je vraj panslávsky burič a nebezpečný človek. Informovali ho tiež, že úradníci, notári a žandári chodia po obciach a konfiškujú jeho brožúru *Môj korteš*. To isté povedal Pivkovi aj jeden z voličov v Kukovej – richtár, u ktorého Pivko 26. apríla prenocoval a zložil si osobné veci, odtiaľ chcel ísť do Giraltoviec. Tu ho ešte v ten večer traja žandári, odvolajúc sa na rozkaz mladého giraltovského slúžneho Pavla Kerekeša legitimovali. Keďže jeho legitimáciu neuznali za dostatočnú, tak ho zadržali a priviedli nasledujúci deň na giraltovskú žandársku stanicu. Keďže hlavný slúžny Berzeviczy sa nechcel miešať do tejto záležitosti, namiesto neho Pivku vypočúval slúžny P. Kerekeš, ktorý ho obvinil z poburovania miestnych. Odvolávajúc sa na policajné predpisy mu oznámil, že nariaďuje jeho dočasné zatknutie, aby zamedzil jeho ďalším kontaktom s tunajšími ľuďmi. Pivko chcel telegrafovať ministrovi vnútra, županovi do Prešova a svojmu bratovi do Dolného Kubína, ale slúžny a žandári mu to nedovolili, rovnako mu nedovolili zavolať si advokáta. Namiesto toho mu vzali všetky písomnosti a peniaze, čo mal pri sebe a zavreli ho na žandárskej stanici skoro na dva dni. Za tento čas slúžny chodil po dedinách a vyšetroval ľudí, s ktorými sa Pivko dostal do kontaktu. Po návrate, dva dni pred voľbami 28. apríla, vyniesol nad ním verdikt – dal ho dopraviť v sprievode žandárov do Prešova, kde prenocoval v strážnej izbe v mestskom dome a odtiaľ ho 30. apríla dal Kerekeš odviezť vlakom späť na Oravu a vykázal ho na desať rokov z územia Šarišskej župy. V Dolnom Kubíne Ivana Pivku tunajší slúžny pustil hneď na slobodu a vrátili mu skonfiškované peniaze. Ostatné veci a tlačivá si ponechal giraltovský slúžny. Jednou z hlavných príčin, ktoré Kerekeš v zdôvodnení svojho verdiktu voči Pivkovi uviedol bolo, že nemal pri sebe doklady osobnej identity. Tento argument bol však neopodstatnený, pretože Pivko po návrate z prvého pobytu na východe Slovenska späť na Oravu si nechal u hlavného slúžneho dolnokubínskeho okresu Aladára Zmeškala vystaviť doklad totožnosti. Doklad bol opatrený pečiatkou hlavného slúžneho a podžupana Juraja Zmeškala a s tým sa Pivko vrátil do Šariša.

Šarišskej administrácii sa však takýmto spôsobom podarilo odstrániť slovenského kandidáta. Na kandidátke ostal za giraltovský okres len jeden kandidát – gróf Aurel Dessewffy, ktorý bol jednomyseľne zvolený. Keďže bol následne panovníkom vymenovaný za predsedu hornej snemovne, vzdal sa poslanskeho mandátu a šarišskí páni nominovali na jeho miesto do doplňujúcich volieb nového kandidáta – jeho syna Emila Dessewffyho. Keďže predchádzajúci slovenský kandidát I. Pivko bol protizákonne výrokom slúžneho Kerekeša vykázaný zo Šariša na desať rokov a jeho výrok nebol zrušený, rozhodla sa SNS v doplňovacích voľbách v Giraltovciach postaviť svojho kandidáta 28-ročného advokáta zo Zvolena Ľudovíta Medveckého zo Slovenskej ľudovej strany (SLS), ktorý za túto stranu v roku 1906 spočiatku kandidoval vo volebnom okrese Sliač.

Ľ. Medvecký ponavštevoval tri dni pred doplňujúcimi voľbami viaceré, a to i tie najmenšie obce. Bol v Giraltovciach, Hanušovciach, v Bystrom, v Kukovej, v Kračú-

novciach, v Lužanoch, v Nemcovciach, v Porúbke, v Kurime, v Kalništi. Vo vystúpeniach objasňoval program SLS. Najväčšiu pozornosť tunajších úradníkov vyvolalo Medveckého vystúpenie na zhromaždení ľudu v Kurime 12. júna 1906. Slúžneho P. Kerekeša zvlášť pobúrili kritické vyjadrenia týkajúce sa nedodržiavania národnostného zákona z roku 1868. Šarišských pánov jeho vystúpenie natoľko nahnevalo, že si na pomoc zavolali asi stovku žandárov a tí Medveckého sprevádzali takmer na každom kroku, vnikli aj do súkromných bytov všetkých tých voličov, ktorých navštívil. Zastavovali ho na cestách a až vtedy ho pustili ďalej, keď sa legitimoval. Spočiatku zasahovali len žandári, neskôr sa do kampane proti nemu zapojilo asi sto kortešov, na pomoc prišli aj stoliční páni z Prešova, slúžnovci a notári zo susedných šarišských okresov a nedbajúc na zákazy vyplývajúce z Trestného zákona o voľbách začali voličov ovplyvňovať peniazmi, pálenkou, hrozbami i sľubmi. Stupňovanie útokov vzrástlo v deň volieb 13. júna 1906, keď prívrženci grófovej strany vydali pokyny, na základe ktorých večer pred voľbami žandári a korteši obsadili obce, pritom farári a učitelia, notári a slúžnovci zhromaždili násilne ľud, držali ho pospolu, krmili, opíjali a podplácali. Tábor grófových prívržencov predstavitelia štátnej moci napokon štvli proti Medveckého voličom. Navyše verejne kričali, že kandidáta Medveckého a jeho voličov živých z Giraltovec nepustia. Situácia sa stala natoľko vážnou, že Medvecký na odporúčanie svojich voličov nevyčkal na koniec volieb, ale aby sa vyhol prípadným výtržnostiam a krviprelievaniu, rozhodol sa o 14. hodine odstúpiť, čo písomne oznámil predsedovi volieb a opustil Giraltovece. Takže napokon bola voľba slovenského kandidáta v giraltovskej oblasti opätovne zmarená. Svoj podiel na neúspechu slovenských kandidátov mala aj nízka voličská vyspelosť obyvateľstva v Šariši, čo dokladuje aj vyjadrenie dvoch tunajších voličov.

Voľby v Giraltovcach v roku 1906 boli pre oboch slovenských kandidátov Iva-
na Pivku a Ludovíta Medveckého neúspešné, pričom ich volebný zápas mal dohru pred súdom. Kým I. Pivku uznala súdna stolica za vinného a odsúdila ho za podnecovanie na 14 dní štátneho väzenia, 50 korún peňažnej pokuty a musel zaplatiť súdne trovy vo výške 600 korún, tak súdny proces proti L. Medveckému, ktorý pojednávala kráľovská sedria v Prešove 14. mája 1907 sa skončil jeho oslobodením.

Aj keď voľby do uhorského parlamentu v roku 1906 prevažovali machináciami všetky predchádzajúce voľby, Slovákom sa podarilo v nich získať dovedy najvyšší počet – sedem poslaneckých miest a boli pre nich najúspešnejšie do prvej svetovej vojny. V Šarišskej župe bolo v roku 1906 zvolených šesť poslancov do uhorského parlamentu – F. Szinyei-Merse (Sabinov), Z. Péchy (Lipany), I. Ujházy (Prešov), Leo Uhlig (Bardejov), Aurel Dessewffy (Giraltovece) a Michal Artim (Zborov). V doplňovacích voľbách bol namiesto Aurela Dessewffyho zvolený Emil Dessewffy.

Kandidatúra oboch slovenských národovcov za poslancov do uhorského parlamentu v Šariši bola teda neúspešná a ich agitačná činnosť krátka, no z hľadiska slovenského národného hnutia bola aktom záujmu niektorých popredných predstaviteľov SNS o tento región, ale aj prejavom aktivizácie národného života ľudí žijúcich na Šariši a niektorých voličov.

Použitá literatúra:

- CIEGER, András. Stará a nová korupcia: Voľby v Uhorsku (1867 – 1918). In *Forum Historiae* (online) 2011, č. 2, s. 50. Dostupné: <http://www.forumhistoriae.sk> 1337-6861 Vol. 5, č. 2 (2011)
- JURČIŠINOVÁ, N. Súvislosti kandidatúry Slovákov na poslancov uhorského parlamentu v okrese Giraltovce v roku 1906. In *Annales Scientia Politica*, roč. 9, 2020, č. 1, s. 29 – 44.
- KLEIN-TESNOSKALSKÝ, Belo. Dve voľby v giráltovskom okrese. (1906). In *Uhorské voľby*. Sostavil. Dr. Aloiz Kolísek. Bratislava : Slovenská liga na Slovensku, 1928.
- POTEMRA, Michal. Uhorské volebné právo a voľby na Slovensku v rokoch 1901 – 1914. In *Historický časopis*, roč. 23, 1975, č. 2, s. 234 a 238.
- Slovenský týždenník*, roč. 4, 1906
- Národný hlásnik*, roč. 39, 1906
- Národné noviny*, roč. 37, 1906